

4

teďkyn pudu na ulici
kmotry prosit o krupici,
jedna mi dá mouky, druhá mlíka,
pro malýho pumprlíka.“

Vítězslav Hálek ve svých vzpomínkách uveřejněných v Květech v r. 1869 uvádí: „Návštěvníkům Prozatímního divadla bude známo, že Purkyně sedával v první řadě uprostřed. Byla-li opera, díval se Purkyně ustavičně do not a po prstech. Po aktu dával se do rozhovoru, kterak se ‚noty berou na strunách‘, doma pak nemeškal a ihned si pořídil housle a co v divadle od houslisty uslyšel, doma se v tom cvičil. Když pak

5

přišel opět do divadla, pochlubil se, co už umí, a tázal se po návodu dalším. Tyto vzájemné rozhovory bývaly často velmi hlasité, zejména žádal-li Purkyně, aby se mu to hned prakticky ukázalo.“

Vilém Kuthan pátral po osudu Purkyňových houslí. Dozvěděl se od Lubomíra Sršně, vedoucího historického archeologického oddělení Národního muzea, že ve sbírkách muzea byly uloženy 28. února 1923 pod depozitním číslem 1128 s tím, že pocházejí z majetku slavného fyziologa, jehož jméno je napsáno vpravo od struníku. Dále je v zápise uvedeno, že housle daroval Umě-

lecké besedě MUDr. Jaromír Peterka. Jak nástroj získal, není známo. Historické nástroje ze sbírek NM se nyní nacházejí v Muzeu české hudby. Purkyňovy housle zde však nejsou a jejich osud tedy zůstává neznámý.

Dne 31. července 1869 provázela hudba Purkyňův pohřební průvod ze Spálené ulice na Vyšehradský hřbitov, kde za zpěvu chorálu byla rakev spuštěna do hrobu.

Hudba a zpěv byly neodmyslitelnou součástí jeho života, provázely tohoto geniálního vědce od kolébky až po hrob.

Použitá literatura uvedena na webu Živy.

Jaromír Tlustý

Zahradník, cestovatel, lovec rostlin Benedikt Roezl (1824–1885) II.

Devatenácté století přineslo v rostlinné říši množství objevů. Mnozí z botaniků a zahradníků se vydávali do neprobádaných oblastí celého světa se snahou objevit a do Evropy odeslat dosud neznámé rostliny. Jedním z nejvýznamnějších a nejuspěšnějších byl český zahradník Benedikt Roezl, jehož výročí přinesl předminulý (200 let od narození) a minulý rok (140 let od úmrtí).

Jak jsme se podrobně dozvěděli v minulém čísle (Živa 2026, 1: I–IV), Benedikt Roezl, narozený v r. 1824 ve středočeských Horoměřicích, r. 1839 vyučený zahradníkem v zámeckých zahradách v Děčíně, prožil první polovinu života ve významných zahradách a zahradnictvích v několika místech Evropy. Ve svých 31 letech se rozhodl odcestovat do domoviny jím milovaných exotických rostlin, na americký kontinent. Zprvu majitel zahradnictví v Mexiku, cestující za sběrem rostlin touto zemí, se rozhodl vsadit na pěstování prádenné rostliny ramie sněhobílé (*Boehmeria*

nivea). Jím zkonstruovaný stroj na zpracování této rostliny mu však r. 1868 rozdrtil levou ruku. Tragédie vedla Benedikta Roezla k rozhodnutí přenechat mexické zahradnictví příbuzným a vydat se na cesty za sběrem rostlin. V následujících 7 letech křížem krážem procestoval, postupně se svými třemi synovci, Ameriku od severu, od Britské Kolumbie na jihozápadě Kanady až po Peru na jihu. Sbíral exotické rostliny, orchideje, jehličnaté dřeviny a ve stovkách i tisících kusů je posílal do Evropy, a to až do r. 1875, kdy se rozhodl k návratu zpět do Evropy.

1

1 Benedikt Roezl (1824–1885) s Řádem sv. Stanislava III. stupně. Humoristické listy, 3. ledna 1885

V Praze

Zprávy o Roeslově záměru trvalého návratu na starý kontinent se v lednu 1875 objevily na stránkách českých periodik v souvislosti s nabídkou prodeje jím sbíraných rostlin, zaslaných na sklonku r. 1874 ze San Francisca do Prahy. Příjemcem byl Vincenc Sochor (1844–1924), obchodník s jižním ovocem na tehdejší Ferdinandově třídě (dnes Národní), švagr Benediktovy sestry Evy (1834–1914). B. Roezl do Prahy

zaslal a V. Sochor na přelomu let 1874 a 1875 nabízel prodej semen a cibulí více než 15 druhů rostlin. Mimo jiných i lilie *Lilium humboldtii*, kdy ze 150 zaslaných cibulí do Prahy dorazilo v pořádku 126.

Po návratu se Roezl natrvalo usadil v Praze. Zprvu bydlel v Karlíně, v domě vlastněném Otýlíí Lívancovou (1825–1904), vdovou po učiteli, původem z Pátku nad Ohří (okres Louny). Později se přestěhoval na Žižkov, do jím koupeného domu. Posléze koupil další dva činžovní domy, na Žižkově a Smíchově, kam se v r. 1884 přestěhoval.

Společenský život

Ve vzpomínkách přátel je Benedikt Roezl líčen jako tichý, milý společník. Málokdy mluví o svých životních cestách. Pokud, tak jen v úzkém kruhu. Byť hendikepován chybějící levou rukou, hrál s nimi rád karty. V Praze se etabloval, navázal nové kontakty, přátelství. Mezi jeho blízké patřili cestovatel a spisovatel Josef Kořenský (1847–1938), vrchní zahradník zámku Sychrov Vojtěch Mašek (1829–1902) a jeho rozvětvená rodina, také filantrop a muzejník Vojtěch Náprstek (1826–1894). Z českých zahradníků se stali jeho přáteli i spolupracovníky spisovatel Martin Fulín (1853–1926) a zahradní architekt František Thomayer (1856–1938).

V prvních letech měl oporu ve svém asistentovi, zahradníku Václavu Stříbrném (1853–1933), pozdějším řediteli zemědělské školy v bulharském Sadovu, zakladateli bulharského zahradnictví a ovocnářství.

Velmi blízko k B. Roezlovi měl výše zmíněný V. Náprstek. Do sbírek jím nedlouho předtím zřízeného Průmyslového muzea, dnes Náprstkova muzea asijských, afrických a amerických kultur, věnoval Roezl několik předmětů získaných při cestách americkým kontinentem. Dodnes dochovaným, výjimečným exponátem je závěs na záda od etnika Jívaro z ekvádorské Amazonie (obr. 2). Vyroben je z 8 řad netopýřích kůstek, ozdobený závěsem ze zubů opic, krovek brouků krasců, černých plodů a těl kolibříků s dosud zachovalým pestrárebným peřím.

Pražský dům U Halánků byl místem, kde V. Náprstek pořádal k různým příležitostem bankety, slavnostní večery (více také Živa 2017, 6: 270–274). Stalo se tak i 23. října 1879, kdy B. Roezl spolu se stovkou dalších hostů obdržel pozvání na slavnostní večeri konanou na počest návratu cestovatele, lékaře Emila Holuba (1847–1902) z jeho sedmiletého pobytu na jihu Afriky.

S Holubem se měl setkat i 29. října 1883, kdy Náprstek připravil v salonech svého domu slavnostní odpoledne jako poctu českým světovým cestovatelům. Emil Holub však pozvání odmítl s omluvou na zaneprázdnění přípravou své druhé africké expedice. Ze stejného důvodu se omluvil František Czurda (1844–1886), vydávající se na cestu do Indonésie. Pozvání nepřijal ani objevitel pramenů Tigridu Josef Wünsch (1842–1907). Roezl tak společností předsedal spolu s cestovatelem po Libyi a Etiopii Antonínem Steckerem (1855–1888), lékařem a spisovatelem Pavlem Durdíkem (1842–1903) a geologem a paleontologem Otakarem Feistmantelem (1848–1891). Spolu s nimi V. Náprstek pozval šest desítek hostů v čele s pražským starostou, právní-

kem Tomášem Černým (1840–1909), městskými radními, profesory pražských vysokých škol, např. prof. Karlem Kořistkou (1825–1906), profesory středních škol, novináři, spisovateli.

Dne 28. srpna 1880 připravil Náprstek výlet do Roudnice nad Labem. Spolu s ním a Roezlem na sever Čech cestovala Vojtěchova manželka Josefa (1838–1907), malíř a cestovatel Bohuslav Kroupa (1838–1912), polyglot, profesor srovnávací jazykovědy charkovské univerzity Čeněk Šercl (1843 až 1906), MUDr. Šimůnek ze Spojených států amerických a členky Amerického klubu dam (blíže v Živě 2019, 2: 50–52).

V květnu 1882 byl B. Roezl jedním z vystavovatelů na Výstavě lékařsko-přírodnické, konané v rámci Druhého sjezdu lékařů a přírodovědců českých. V pražské Městské besedě vystavil konvolut obrazů rostlin (láčkovky, touličky, orchideje rodu *Cattleya*), nejspíše dílo české malířky Katy (Kateřiny) Maškové-Buškové (1857–1938, sama zhruba od r. 1889 preferovala podobu jména Katy). Mezi 171 vystavovateli byl i J. Kořenský, mimo jiné s archeologickými nálezy z Čech a Švédska, a E. Holub s patologickými preparáty z Afriky.

Intermezzo – v Pátku nad Ohří

E. Holuba a B. Roezla nespojovaly jen cesty do vzdálených končin světa. Jejich životy se pomyslně prořaly o několik let dříve v Pátku nad Ohří. Benediktův otec zde byl panským zahradníkem. Otec Emila, František Holub (1809–1879), lékařem. Jak ve svých vzpomínkách napsal Benediktův synovec Eduard Klaboch (1852–1915): „Jednoho dne dozvěděl se Dr. Holub, že B. Roezl poslal cestopis určený pro Reglo Deutsche Gartenflora a vyžádal si jej od mého děda, jež byl otcem Roezlovým, k opsání.“ Zmíněný opis Roezlova textu určený pro německý zahradnický časopis Gartenflora (v Klabochově vzpomínkách s překlepem) se dochoval ve sbírkách Náprstkova muzea. Podle E. Klabocha se stal jedním z impulzů toho, že se z něho a jeho přítele E. Holuba stali cestovatelé, byť každého z nich cesty zavedly na jiný kontinent.

V Evropě

Usazen v Praze, byl Benedikt Roezl pravidelně zván na zahradnicko-květinové výstavy, většinou v roli porotce (např. 1880 Erfurt, 1883 a 1885 Vídeň, 1885 Paříž). Při účasti na květinové výstavě v říjnu 1884

2 Etnografické předměty darované cestovateli do sbírek Náprstkova Průmyslového muzea (dnes Náprstkovo muzeum asijských, afrických a amerických kultur). Předměty darované českými „lovci orchidejí“ – č. 9 závěs na záda etnika Jívaro z ekvádorské Amazonie dovezený B. Roezlem, č. 3 hliněná nádoba darovaná Antonem Hübschem (1856–1893). Orig. B. Bauše, Vesmír, 1. ledna 1898

3 Titulní strana prvního ročníku (1883) časopisu Flora vydávaného B. Roezlem pod redakčním vedením Martina Fulína

4 *Odontoglossum crispum* 'Hrubyanum'. Bezejmennou, neurčenou orchidej zakoupil Theodor baron Hrubý z Jelení v anglickém zahradnictví Sander & Co. Po jejím rozkvetení jí dal prof. Heinrich G. Reichenbach ml. jméno po majiteli zámku v Červených Pečkách, kde poprvé vykvetla. Reichenbachia 1888, 1: tab. 29

v ruském Petrohradu se B. Roezlovi dostalo první a téměř jediné oficiální pocty. Ruský car mu udělil Řád sv. Stanislava III. stupně (obr. 1). Ocenění si čeští a moravští zahradníci vážili natolik, že 21. prosince 1884 svému kolegovi připravili slavnostní večeři. V Praze, v sále Grand hotelu se sešlo několik desítek zahradníků. Další desítka poslala blahopřejné telegramy, které byly čteny po večeři a vzletném přípitku Františka Thomayera. Roezlovi se také od zahradnických příručí dostalo vavřínového věnce se zdobnou trikolorou.

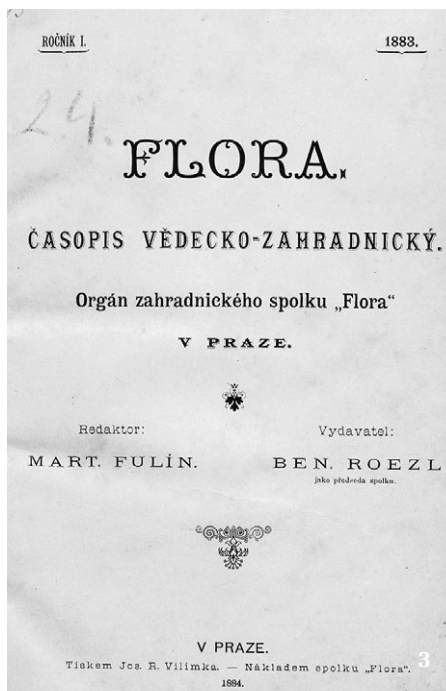
V dubnu 1885 rakouský císař František Josef I. na vídeňské květinové výstavě ocenil Roezlovy „zásluhy o zahradnictví importováním rostlin“ odměnou 25 zlatých a poctou být panovníkem při návštěvě výstavy osloven.

Cest na výstavu B. Roezl využíval i k setkávání s přáteli nebo zastávkám ve významných evropských zahradách. Příkladem mohou být návštěvy dvou zahrad šlechtické rodiny Rothschildů v r. 1883, a to ve Vídni a na zámku Ferrières (Château de Ferrières, department Seine-et-Marne asi 26 km východně od Paříže), kde právě kvetla senzace tehdejší doby orchidej *Dimorphochis lowii* (obr. 5), s níž měl Roezl prostřednictvím zámecké zahrady v Červených Pečkách mnoho společného.

Červené Pečky a St. Albans

Velkou část profesního života po r. 1875 věnoval Benedikt Roezl dvěma zahradám a jejich majitelům. Prvním z nich byl český šlechtic Theodor baron Hrubý z Jelení (1826–1914), majitel panství Červené Pečky (okres Kolín), budující od r. 1867 ve sklenících zámecké zahrady sbírku orchidejí, patřící mezi tři nejvýznamnější orchidejové sbírky Evropy. Nikoli kvantitou, ale kvalitou konkurovala orchidejovým sbírkám dvorních zahrad ve Vídni a kolekci exotických rostlin výše zmíněného zámku Ferrières.

Do červenopečeckých zámeckých skleníků jezdil Roezl často. Doprovázel zde po boku barona Hrubého významné návštěvníky. Určoval nově zakoupené rostliny, nebo zprostředkovával jejich určení u ředitele hamburské botanické zahrady prof. Heinricha Gustava Reichenbacha ml. (1823–1889). Stál také za pěstováním orchidejí mimo skleníky po několik měsíců v roce. Roku 1884 získal pro zámecké skleníky v Červe-

ných Pečkách zahradníka Vincence Fausa (1858–1902), díky jehož umu a znalostem se orchidejové sbírce barona Hrubého dostalo specializované péče. Stál také v pozadí vzniku více než 380 obrazů orchidejí (kvaši, počet k r. 1888) z červenopečeckých sbírek malířky K. Maškové-Buškové.

Roezlovy znalosti amerického kontinentu a sběru rostlin využíval německý zahradník Henry Frederick Conrad Sander (1847–1920), který r. 1874 v anglickém městě St. Albans založil firmu Sander & Co. I díky B. Roezlovi se Sanderovo zahradnictví stalo jedním z největších dovozců, pěstitelů a prodejců orchidejí v Evropě. Od r. 1880 pobýval B. Roezl každoročně několik letních týdnů v St. Albans. S F. Sanderem diskutoval místa sběrů na americkém kontinentě, jejich náplň i muže, kteří se za sběrem rostlin vydají. Sanderových lovců (Sander's Hunters) bylo v posledních dvou desetiletích 19. století víc než dvě desítky. Devět pocházelo z Čech nebo Moravy. Většinu z nich do Sanderových služeb doporučil právě Roezl. Kromě bratří Klabochů a Bohumila Houdy to byli Anton Hübsch (1856–1893), Arnošt Peths (1863–1899), František Pecháček či Arnošt Seidl, jejichž

sběry přinesly firmě Sander & Co. velké zisky. Roezl doporučil i několik českých zahradníků pro práci v zahradnictví v St. Albans. Profesní dráhu zde např. zahájili Josef Vašíček (1862–1910), pozdější dvorní zahradník a správce státní pomologické školy v Bulharsku, a Jan Mrázek (1858–1942), přední pěstitel orchidejí v Belgii, pozdější zámecký zahradník ve Vrchlabí.

Spolková činnost

Již za svých cest, především však po jejich skončení se Benedikt Roezl zapojil do zahradnické a botanické spolkové činnosti. Spoluzakládal zahradnickou společnost ve Vídni. Jako dopisující člen byl r. 1884 přijat do štyrské zahradnické společnosti. Činným členem byl ve spolku německých zahradníků. Čestným členem ho jmenoval vídeňský Spolek zahradníků a přátel zahrad.

V Čechách byl opakovaně volen do výborů Zemského ovocnického spolku a Společnosti pro zvelebování zahradnictví v Čechách (od r. 1877). Tato česká společnost pořádala od r. 1843 v Praze každoročně květinové výstavy, jichž se B. Roezl účastnil jako vystavovatel (1879, 1883, 1885), porotce (1883), nebo vyhlášovatel soukromé ceny za nejlepší vystavenou sbírku kaktusů odměněnou třemi dukáty (1883).

Nejvíce spojil svůj život se spolkem Flora. V r. 1879 jej spoluzakládal pod názvem Vzájemně se vzdělávající a podporující spolek uměleckých zahradníků Květena. Mezi lety 1880 a 1885 byl jeho předsedou. Tehdy se změnil název na Vzájemně se vzdělávající a podporující spolek zahradníků Flora, používaný až do ukončení činnosti v r. 1939. Cílem spolku bylo vzdělávat členy v zahradnické profesi, finančně je podporovat v nemoci a v případě smrti přispět rodině na pohřeb.

Spolek pro členy, ale i veřejnost pořádal odborné přednášky a exkurze do významných zahrad. Několikrát byl přednášejícím a průvodcem sám B. Roezl. V r. 1880 promluvil o pěstování jehličnanů a orchidejí, o rok později o svých cestách americkým kontinentem, v únoru 1884 o viktorii královské a podmínkách jejího pěstování v Evropě. Průvodcem byl členům spolku při návštěvě zahrad a skleníků Theodora barona Hrubého z Jelení v říjnu 1883.

Časopis Flora

Počínem Benedikta Roezla bylo r. 1883, pod záštitou spolku Flora, založení prvního českého botanicko-zahradnického časopisu Flora (obr. 3). Roezlovi při jeho založení a existenci pomáhali zahradníci, přátelé Martin Fulín a František Thomayer.

Od prvního ročníku B. Roezl do Flory přispíval svými texty. Většinu tvořily krátké informace o pěstování konkrétního druhu rostlin, či rostlinných novinkách na trhu. Od dubna 1883 časopis přinesl Roezlův několikadílňý text Poslední má cesta na západní pobřeží mexické, popisující jeho cestu a sběry na západě USA a v blízkosti vulkanického komplexu Colima v letech 1874 a 1875. Šlo o český překlad Roezlova textu Meine letzte Reise an der Westküste von Mexiko otištěného r. 1880 v německém zahradnickém časopise Deutsche Gärtner-Zeitung. Druhý Roezlův několikadílňý text, vycházející od října 1883 ve Flore, nesl název Rostliny mnou v severní, střední

a jižní Americe objevené. Zamýšlel se v něm nad necelými pěti desítkami rostlin, které na cestách objevil a sbíral. Byl to překlad části textu Mitteilungen über die wertvollsten der von mir in Nord-, Zentral- und Südamerika, sowie in Westindien entdeckten und in Europa eingeführten Pflanzen otištěného mezi lety 1881–83 v Deutsche Gärtner-Zeitung, popisujícího 69 rostlin.

Poslední měsíce života

V dubnu 1885 B. Roezl odcestoval do Vídně na květinovou výstavu, kde se mu dostalo cti být osloven rakouským císařem. Následovala v květnu cesta do Paříže na mezinárodní kongres zahradníků a květinovou výstavu, kde byl porotcem. Z Paříže zamířil zprvu do Londýna, odtud k F. Sanderovi do St. Albans. V červenci se přes Londýn a Paříž vrátil do Prahy.

Navzdory podlomenému zdraví převzal od svého zástupce F. Thomayera předsednictví spolku Flora. Stalo se tak na schůzi, kde jej F. Thomayer vřele přivítal z cest. Spolek však Roezl neřídil dlouho. V srpnu se jeho zdravotní stav prudce zhoršil, což vedlo k předání předsednictví opět místopředsedovi F. Thomayerovi.

Dne 14. října 1885 Benedikt Roezl ve svém domě na Smíchově (dnes Kroftova 416/12, za Roezlova života Jeronýmova třída 416) ve věku 61 let zemřel.

Poslední cesta

Důstojného a velkolepého rozloučení se B. Roeslovi dostalo 16. října 1885. Uložen do skvostné kovové rakev, položené na katafalku ozdobeném exotickými květinami, se s ním do kostela sv. Filipa a Jakuba na Smíchově přišlo rozloučit mnoho přátel, spolupracovníků, rodina. K rakvi bylo položeno nespočet květinových ozdob, růží, kamélií, palmových a vavřínových věnců. Největším z nich uctil památku svého zakladatele a prvního předsedy spolku Flora. Věncem položil také Ovocnářský spolek pro království české, c. k. dvorní zahrada, Vojtěch Náprstek (na stuze: Příznivci českého průmyslového muzea), městské sady pražské nebo personál komerčního zahradnictví Korselt a spol. z Turnova.

Po smutečních obřadech byla rakev naložena na otevřený pohřební vůz. Doprovázen zřízenci pohřebního ústavu nesoucími v rukách rozžaté svíce a na ramenou věnce, za vozem na aksamitovém polštáři nesen Řád sv. Stanislava, vydal se vůz k Písecké bráně a odtud do Panenského Týnce (okres Louny). Při cestě Prahou vůz doprovázelo velké množství významných osob, zahradníků, Roeslových přátel a příbuzných.

Den nato, 17. října 1885, se v dopoledních hodinách v Panenském Týnci konaly smuteční obřady v kostele sv. Jiří, vyzdobeném exotickými květinami tamním panským zahradníkem Janem Maršálkem (1850–1909). Po obřadu byla rakev nesena členy místního hasičského spolku na hřbitov. Zde Benedikt Roezl našel místo posledního odpočinku v hrobě svého otce Vincence (obr. 7). Na Roeslovu rakev byl položen skvostný věnc z 52 orchidejí. Věnc v ceně tisíce zlatých pocházel ze zámeckých sklepů v Červených Pečkách, kde jej nechal uvít Theodor baron Hrubý z Jelení.

Na hrob měl být dodatečně položen i orchidejový věnc, na který se ve Francii

složili Roeslovi přátelé zahradníci. Cesta věnce však skončila v druhé polovině listopadu 1885 na hranicích Rakousko-Uherska, kde byl pro chybějící povolení k importu rostlin zabaven. Než se F. Thomayerovi podařilo vyřídit potřebnou legislativu, orchideje uvadly a věnc byl vyhozen.

Pomník na Karlově náměstí

Osobnost Benedikta Roesla je mnohým známa díky údajné záměně tří podobně znějících příjmení. Při přípravě Roeslova pomníku mělo dojít k záměně významných českých osobností: přírodovědce Jana Svatopluka Presla (1791–1849), vynálezce lodního šroubu Josefa Resslera (1793–1857) a B. Roesla. Skutečnost však byla prozaičtější. K uvedené záměně nedošlo. Fabulace, opakovaná do současnosti, má původ v článku z 19. listopadu 1897 v časopise Zlatá Praha. Autor, podepsaný jen písmenem „M“, zde dosti znevažujícím způsobem hodnotil jak Roeslův pomník, tak jeho život.

Roeslův pomník na Karlově náměstí má počátek v srpnu 1889, kdy byl založen mezinárodní Komitét k postavení pomníku, jehož prvním krokem bylo svolání o záměru postav pomník B. Roesla v Praze otištěné na stránkách evropského botanicko-zahradnického tisku. V listopadu 1889 Komitét předložil pražské městské radě žádost o povolení postavení pomníku v některém z pražských parků. O umístění na Karlově náměstí rozhodla městská rada v dubnu 1891 poté, co muzejní rada magistrátu podala dobrozdání o Roeslově životě.

V červnu 1890 Komitét po dohodě se sochařem prof. Josefem Václavem Myslbekem (1848–1922) vypsal interní soutěž návrhu pomníku mezi jeho žáky, z níž vzešlo 6 návrhů. Komitét vybral motivy ze dvou z nich – z jednoho Roeslova postavu držící v ruce orchidej, z druhého indiána sedícího u Roeslových nohou (obr. 8 a 9). Vytvoření modelu sousoší Komitét zadal, pod dohledem J. V. Myslbeka, sochaři Augustu Zoulovi (1871–1915). V červnu 1891 hotový model Komitét posoudil a zadal zhotovení v nadživotní velikosti (2,5 m) sochař Čenku Vosmikovi (1860–1944). Ten sousoší dokončil v září 1894.

Již první svolání Komitétu v srpnu 1889 obsahovalo žádost o zaslání finančních prostředků k realizaci pomníku. Do r. 1896 výzvu vyslyšelo a přispělo 267 osob a institucí částkou 2 104 zlatých, použitých v září 1897 na uhrazení sousoší. Projekt podstavce pomníku předložil synovec Benediktovy sestry Evy, architekt Eduard Sochor (1862–1947), projekt i stavbu podstavce zaplatila pražská obec.

K slavnostnímu odhalení pomníku (viz obr. 1 na str. XL) a předání do majetku města Prahy došlo 28. září 1898 v rámci sjezdu Sdružení zahradníků zemí koruny České.

Roeslův „druhý“ život nejen na stránkách časopisů a knih

Zprávy o B. Roeslovi se prvně objevily na stránkách periodik na přelomu 60. a 70. let 19. století v souvislosti se snahou pěstovat prádnu rostlinu ramii v Evropě. Rozsáhlé Roeslovy biografie přinesla 80. léta. Impulzem bylo udělení Řádu sv. Stanislava a o rok později jeho skon.

Roku 1877 otiskl na stránkách časopisu Linnaea prof. Heinrich G. Reichenbach ml.

5 *Dimorphorchis lowii* (tehdy *Vanda lowii*). Orchidej zakoupená Theodorem baronem Hrubým z Jelení kolem r. 1873 v Hamburku za 75 franků. Po rozkvetení v červnu 1883 se stala evropskou senzací. Frederick Sander ji chtěl získat do svého anglického zahradnictví a baronu Hrubému bezvýsledně nabídl částku 5 000 franků. Obrázek, vzniklý nejspíše na základě vyobrazení Katy (Kateřiny) Maškové-Buškové, otiskla v r. 1884 všechna významná evropská botanicko-zahradnická periodika. *Deutsche Gärtner-Zeitung*, 20. března 1884

6 Kříž černý (*Crinum × amabile*), přírodní křížencec *C. asiaticum* × *C. zeylanicum* vyskytující se v Indii. Pro časopis českých zahradníků ho malovala K. Mašková-Bušková podle rostliny kvetoucí v září 1889 ve Valdštejnské zahradě v Praze. Redakci časopisu tehdy rostlinu zapůjčil zahradník Valdštejnského paláce Anton Dittrich (1839–1897). *Časopis českých zahradníků*, ročník 1890, tab. II

7 Hrob na hřbitově v Panenském Týnci v okrese Louny, kde 17. října 1885 našel B. Roezl místo posledního odpočinku v hrobě svého otce Vincence. Ten zemřel 7. dubna 1875 v čase, kdy se syn naposledy vracel z amerického kontinentu. Foto J. Tlustý (2024)

8 a 9 Návrhy na pomník B. Roezla vzniklé v červnu 1890 v interní soutěži mezi studenty prof. Josefa V. Myslbeka. Komitét k postavení pomníku je vybral jako nejlepší dva ze šesti. K finálnímu zhotovení pomníku doporučil sloučit je v jeden. K Roezlově postavě, kdy jako „skromný badatel drží v ruce orchidej“, byla převzata z druhého modelu postava indiána sedícího u jeho nohou. *Časopis českých zahradníků*, 1. července 1890

souhrnnou, „kritickou“ zprávu o Roezlem objevených orchidejích (*Orchideae Roezlianae novae seu criticae descriptae auctore H. G. Reichenbach f.*), kde popsal čtyři desítky rostlin.

Českému čtenáři poprvé B. Roezla představil r. 1875 Václav Ferdinand Černý na stránkách *Světozoru*. O 10 let později Josef Kořenský otiskl ve Zlaté Praze text nazvaný Benedikt Roezl a jeho výzkumy v Americe. Týž autor o životě, cestách, rostlinných objevech svého přítele, ale i o dalších českých a moravských „lovcích orchidejí“ psal i později ve svých knihách i denním tisku.

Ve výroční rok Roezlova narození byl jeho životní příběh připomenut na stránkách knih a časopisů, i na místech spojených s jeho životem – v Praze v květnu 1924 na valné hromadě Přírodovědného sboru Národního muzea, v říjnu na slavnostní schůzi na Staroměstské radnici. Zahradníci B. Roezlovi věnovali letní výstavu růží na Slovanském ostrově a podzemní Jubilejní zahradnickou výstavu v pražských Vršovcích. V rodných Horoměřicích byla 17. srpna 1924 odhalena pamětní deska.

Výroční rok přinesl i první Roezlova biografii. Autorem knihy o 75 stranách byl zahradník, autor zahradnické literatury a etnobotanik Oskar Smrž (1924).

Další Roezlovy životopisy přinesla až 40. léta 20. století. Knihy *Orlí srdce* od pedagoga, prozaika Jaromíra Hořejše (1942)

a *Velký lovec* od novináře, redaktora a beletristy Vojtěcha Lva (1947) cílily dobrodružným příběhem na dětského čtenáře. Vyprávění založené mnohdy na fakty nepodložených momentech Roezlova života (např. hledání modré orchideje) se následně přeneslo do obecného povědomí.

Blízko k životu a cestám B. Roezla má třídílná kniha Františka Flose *Lovci orchidejí* (1920–22), která byla inspirována autorovým pobytem v Červených Pečkách a setkáváním s tamními zámeckými zahradníky a jejich lovy.

Vojtěch Lev a další autoři novinových článků na přelomu 40. a 50. let 20. století,

v duchu a dogmatu doby připisovali Roezlovi charakter a skutky, které s jeho životopisem neměly nic společného. Např. kladný vztah a pomoc domorodým etnikům amerického kontinentu či „boj“ s imperialisty, majiteli bavlníkových plantáží (V. Lev: *Čech proti Wall Streetu*, *Svět práce*, 18. srpna 1949).

Až mnohem později se v časopisech objevovaly příspěvky reflektující skutečný Roezlův životní příběh. Např. několikadílný text od Vincenta Streita v časopise *Zahradnictvo* (1979). Dětem byl určený komiks *Lovci zelených pokladů* na stránkách *ABC mladých techniků a přírodovědců* (1988–89).

Roezlovo jméno od r. 1966 nese časopis *Roezliana*, vydávaný Orchidea klubem Brno. Brněnský klub, spolu s Hortiklubem Praha, připomněl v květnu 1985 v Praze 100. výročí Roezlova úmrtí mezinárodní výstavou orchidejí v Paláci kultury, doplněnou o výstavu připomínající jeho osobnost.

Horoměřický kronikář Karel Pekárek (1909–?) na sklonku 60. let 20. století založil a vedl v podstatě soukromý Pekárkův archiv a sbírky v Horoměřicích u Prahy, obsahující 1 700 předmětů souvisejících s B. Roezlem a rodinami jeho sester. Po jeho smrti však tyto aktivity nenašly pokračovatele. Většina jím nashromážděných předmětů se nedochovala. Jen zlomek sbírky získalo Oblastní muzeum v Lounech. Stalo se tak v r. 1994 při přípravě výstavy *Don Benito*. Výstavu v lounském muzeu i v Botanické zahradě hl. m. Prahy v Troji v r. 2012 připravil autor těchto řádků.

Odkazu B. Roezla byla věnována výstava s názvem *Pátrání po zahradě zájmů*, konaná na přelomu let 2022 a 2023 v Botanické zahradě v Meise (Belgie) jako součást doprovodného programu českého předsednictví v Radě Evropské unie 2022. Český výtvarný umělec Rudolf Samohejl (narozen 1987), inspirován sochou na Karlově náměstí, vytvořil v místě pozůstatků pralesa v kolumbijské oblasti Antioquia sérii fotogramů inspirovaných životem a cestami B. Roezla.

Závěr

Benedikt Roezl patří k českým osobnostem známým již za svého života v mnoha zemích Evropy, byť především v zahradnických nebo botanických kruzích. O jeho cestách a rostlinných sběrech psaly odborné časopisy v Anglii, Francii, Belgii, Německu a Rusku. Byly po něm pojmenovány jím objevené rostliny, především orchideje. Dodnes je citován v odborných zahraničních časopisech a knihách.

Oproti tomu jeho jméno, cesty a rostlinné objevy byly za jeho života a jsou i v současnosti v Čechách téměř neznámé. Výjimkou je vyfabulovaný příběh záměny příjmení tří osobností při realizaci Roezlova pomníku na Karlově náměstí v Praze.

Navzdory současnému negativnímu pohledu na „lovce rostlin“, převážně z důvodu velkých počtů sebraných a do Evropy importovaných druhů, se Benedikt Roezl řadí k osobnostem, jejichž život a činy si zaslouží připomínat.

Použitou literaturu, další obrázky a podrobnější přehled Roezlova „druhého“ života najdete na webové stránce *Živý*.